

gledališki teoretik Vladimir Kralj je nekoč zapisal, da »je verjetno lažje napisati povprečno tragedijo, kakor pa dobro povprečno komedijo«.

A glavni akter ostaja naš provincionalni kulturni prostor, ki zaradi umetniških rezultatov sploh ne bi smel biti, in kroji usodo ter kvaliteto ne samo na področju slovenske pantomime. Dobre umetnike imamo, nimamo pa dobre kulturne politike. Toda to sodi v drugačen zapis.

Niko Goršič

K DISKUSIJI O KRAJEVNIH PUBLIKACIJAH

V zadnji številki goriške revije (Srečanja IX., 1975, št. 45-46) je bil objavljen članek Alda Černigoja o sodelovanju primorskih revij, ki je informiral javnost o zanimivem načrtu za skupno delovanje Obale, Idrijskih razgledov in Srečanj. Utemeljevanje opravičenosti vseh treh revij nam daje slutiti ponovne pritiske, da bi se te revije združile v eno samo, ki bi pokrivala potrebe celotne Primorske. Ne glede na sprejemljivost zanimivega projekta je tako ta prispevek spet opozoril na vprašanje o mestu in pomenu krajevnih publikacij v slovenskem kulturnem prostoru. Ponovno se odpira vprašanje, ki je bilo že ničkolikokrat zastavljeno in prediskutirano, vendar ostaja še vedno odprto. Pričujoči poskus oznake dveh primorskih zbornikov skuša torej pokazati nekatere eksistenčne možnosti takšnih publikacij.

Preteklo leto je prvič izšel *Goriški letnik*, sedaj pa se je pojavil tudi drugi *Tolminski zbornik*. Na razmeroma majhnem območju smo v kratkem času dobili dve podobni publikaciji, katerih delovna področja se precej prekrivajo. Ta misel je bila očitno navzoča tudi pri urednikih tolminske knjige, kot vidimo iz predgovora Janeza Dolenca, zato se že takoj v začetku zbuja po-

mislek o smiselnosti dveh tako podobnih publikacij na tako ozkem področju. Ob tem pa se seveda razgrne celotna problematika del, ki jih navadno označujemo z epiteti lokalno, krajevno in podobno. Kot vsak izid takšnega dela, nas tudi ta dva zbornika spet vračata k že omenjenim mučnim vprašanjem o kulturni politiki v naših regijah. Kaj podpirati, kje je meja med razsipnostjo in kje se pričinja zaviranje pozitivnih kulturnih tokov, kje se začne zakotni partikularizem, itd. Naenkrat se pričnjamo zavedati, da na žalost niso jasne predstave o načelih, po katerih naj bi reševali vsa ta vprašanja. Premalo so izdelani pogledi na združevanje posameznih kulturnih institucij, ne ve se, kaj naj bi vsako posamezno kulturno središče imelo in kaj je odveč ter presega možnosti občinskega proračuna. Ob zasledovanju teh problemov se pogosto pojavlja vtis, da je celotna kulturna politika na tem področju kar preveč meglena in bolj ali manj prepuščena naključju ter iznajdljivosti posameznikov.

Primerjava Goriškega letnika in Tolminskega zbornika kaže, da sta si vsebinska koncepta v marsičem podobna. Problemi, ki jih obravnavata, so si sorodni, povezani so z istimi kraji in ljudmi. Celo krog sodelavcev je v obeh primerih precej podoben, saj mnogi sodelujejo tako v enem kot v drugem zborniku.

Skupna jima je tudi manj prijetna poteza, ki je značilna tudi za druge lokalne publikacije. Merila, ki odločajo o objavi prispevka, se največkrat opirajo na zunanje, formalne kriterije. Pri selekciji je namreč odločilno, da članek izpolnjuje vsaj enega izmed dveh pogojev: avtor prispevka, predvsem pa obravnavani problem mora biti tako ali drugače povezan s krajem, v katerem izide publikacija. Če se izrazimo nekoliko drastično: Cankarju, lahko bi bil tudi sam Tolstoj, bi bilo nemogoče objaviti katerokoli še tako kvalitetno delo

v takšni publikaciji, če ne bi živel v Gorici ali pa vsaj Gorico omenil v objavljeni črtici. Drugače ne bi izpolnjeval nobenega izmed potrebnih pogojev za objavo. Žal, je to izhodiščno stališče postalo značilno za domala vse slovenske lokalne publikacije, čeprav v preteklosti ni bilo tako. Dovolj je, če se spomnimo na Cankarjevo sodelovanje v Trstu, npr. z Marico Nadlišek. Seveda ima to stališče daljnosežne posledice, katerih premislek bi presegel meje tega bežnega zapisa.

Ob podobnostih obeh zbornikov so takoj vidne tudi ogromne razlike, ki opozarjajo, kako različen namen imajo lahko krajevne publikacije. *Goriški letnik* je strokovni zbornik, ki ga izdaja Goriški muzej in v glavnem ostaja zvest delovnemu področju te ustanove. Prvi zvezek je izšel ob dvajsetletnici njenega delovanja in skuša ostati periodikum (drugi letnik naj bi bil izšel konec novembra). Kljub dokaj nejasno formuliranemu vsebinskemu konceptu v uvodniku se ob vsakem posameznem članku vidi zelo odločna uredniška politika. Vsi prispevki obravnavajo probleme s področja zgodovinskih ved, pa naj si bo to arheologija, literarna zgodovina, umetnostna zgodovina ali pa sama občja zgodovina (izjema je le etnologija, toda ta spada v delovno področje izdajatelja). Druga lastnost, ki je zelo očitna, je pomen obravnavanih problemov, saj glede tega domala vsi presegajo lokalne meje, pa naj bodo to prvič objavljena Vybiralova pisma Bevku, rezultati raziskav prazgodovinske naselbine na Mostu na Soči, ali pa umetnostna analiza cerkvice sv. Ahaca v Prilesju pri Plavah. In tretja značilnost uredniške politike: vse prispevke so napisali strokovnjaki in njihova dela so na temu primernem nivoju, zato skušajo upoštevati mednarodne norme strokovnega publiciranja. Namenjen je torej čisto določenemu tipu publike.

Tolminski zbornik ostaja podoben celi vrsti sorodnih del (Panonskem, Kranjskem, Koroškemu, Goriškemu... zborniku). Njegov vsebinski koncept je neprimerno širši, ker skuša zajeti celoten utrip življenja določenega geografskega področja. Prispevki segajo po bližnji in daljni preteklosti, pa tudi v samo sedanost kulturnega in gospodarskega življenja tolminske občine. Ob vsej tej širini so se izoblikovala določena vsebinska jedra, okrog katerih je zbrana večina prispevkov. Podoba tega zbornika je v primeri z Goriškim letnikom nastajala ob spominu na odločilne mejnike v življenju tega področja, ob mejnikih, katere jubileje praznujejo v tem času: tridesetletnica osvoboditve, 260-letnica tolminskega punta, 800-letnica Bovca. Temu so prirejeni razdelki (Čas osvobodilnega boja, Stara pravda, 800 let Bovca, Zbornik hiši in poročila). Širok je tudi razpon kvalitete in vsebinskih konceptov posameznih prispevkov, ki nihajo od strokovnega do poljudnega podajanja, od dokumentirane analize do nepreverjenega pričevanja in čisto literarnih prispevkov. Tudi Tolminski zbornik si išče popolnoma določen tip publike, ki se ne omejuje na strokovnjake, pač pa »želi najti mesto v vsaki tolminski hiši in pri vseh prijateljih te krajine«. Vidno je prizadevanje, da bi našel kar najširši odmev in temu je prilagojena tudi zahtevnost in raznolikost prispevkov.

Pred seboj imamo dve krajevni publikaciji, ki se približujeta periodiki, sta pa vsaka po svoje zasidrani v kulturno okolje, iz katerega izhajata. Takó nam kažeta tudi dve različni možnosti glede obstajanja takšnih del. Na eni strani imamo strokovno publikacijo z jasno začrtanim delovnim področjem, ki ostaja krajevna le zaradi vsebine obravnavanih problemov, kajti vsi so povezani le z enim geografskim področjem. To je tip publikacije, ki se kljub krajevni problematiki dviga nad to

raven, kar dosega z odbiranjem obravnavanih problemov, ki so po svojem pomenu nacionalni ali celo nadnacionalni. Po drugi strani pa jih skuša obravnavati tako kvalitetno, da bi se lahko pojavili v kateremkoli osrednjem strokovnem glasilu. Na delu sta dve načeli: kakovost prispevka in pomembnost obravnavane teme.

Tolminski zbornik ima neprimerno širši vsebinski koncept, ostaja pa krajeven kljub raznolikosti vsebine, ker je prav tako vezan na določeno regijo, ki jo želi prikazati s kar najbolj različnih strani. Pri vsem tem opravlja Tolminski zbornik pomembno vlogo pri prosvetljevanju in vzgajanju najširših plasti naših ljudi, ki jih je gotovo najlažje pritegniti z deli o domačih krajih in ljudeh. Različnost prispevkov seveda spotoma goji njihovo sposobnost, da posegajo tudi po zahtevnejšem berilu, ob tem pa se večja njihova kritičnost in zahtevnost. Vsekakor je to zanimiva pot za vzgajanje kulturne publike in je ne bi smeli zanemarjati.

Ob obeh zbornikih se torej odkrivata dva pomena krajevnih publikacij, ki lahko iščejo smisel svojega obstajanja v kvalitetnem preseganju ozkih lokalnih meja ter v iskanju tistih poti do preprostih ljudi brez izrazitejših kulturnih potreb, ki jih lahko omogoči le krajevna problematika. Kulturna prizadevanja je torej nemogoče presoјati le po konkretnem in neposrednem učinku, pred njimi so tudi dolgoročne naloge, kakršno je npr. izobraževanje, če že ne kar oblikovanje publike. V nasprotnem primeru obstaja nevarnost, da zaidemo v izpolnjevanje trenutnih potreb, kar v določenem trenutku zapre pot do realizacije pomembnejših projektov trajne vrednosti.

Ne bi smeli pozabiti, da so krajevne publikacije globoko utemeljene tudi v slovenski kulturni zgodovini in ni nujno, da ima Goriški letnik enak naslov, kot ga je imel Zakrajškov zbornik, ki je izšel 1864. leta. Deloma je še

danes vidna razdrobljenost slovenskega kulturnega prostora, ki se je pričel oblikovati v enotno telo šele pred dobrim stoletjem. Lokalne publikacije so utemeljene v tej dolgi tradiciji, pa tudi v številnih pojavih sodobnega življenja. Gotovo se ne moremo zadovoljiti le z enim ali dvema kulturnima središčema, razvoj manjših centrov pa je povezan prav s takšno dejavnostjo. Ko določamo vlogo lokalne publikacije v nacionalnem prostoru, je potrebno imeti jasne poglede prav na strukturo celotne kulture in na težnje regionalnega razvoja.

Poleg tega je potrebno upoštevati, da mora biti vrsta strokovnih dejavnosti organizirana terensko, drugače si je nemogoče predstavljati muzejsko mrežo, spomeniško varstvo, uspešno knjižničarstvo... Vse te institucije se lahko uveljavijo in izpopolnjujejo kakovost svojega dela le z lastnimi strokovnimi objavami, ki odločilno prispevajo k aktivnemu ustvarjalnemu delu posameznikov. Pokrajinski muzej ali pa zavod za spomeniško varstvo se ne bi smel zadovoljiti le s preprostimi konzervatorskimi in podobnimi nalogami, pač pa bi morale podobne ustanove omogočiti, da kulturna dediščina določene pokrajine postane resnično last celotnega naroda. Za takšne namene pa je potrebna obsežna in strokovna raziskovalna dejavnost in seveda ljudje, ki so kos takšnim nalogam. Na vlogo, ki jo imajo pri tem lokalne publikacije, navadno pozablamo.

Ko spremljamo javne diskusije o lokalnih, krajevnih, regionalnih... publikacijah, nas pogosto spremlja občutek, da se premalo zavedamo vseh razsežnosti te problematike. Največkrat se izogibamo celo ustaljenim poimenovanjem, ker prehitro dobijo ti izrazi pejorativen prizvok. Nastajajo nejasnosti in ne vemo, kaj bi s takšno dejavnostjo. Navadno uvrščamo med lokalno vse tisto, kar izhaja zunaj Ljubljane in kar tako ali drugače obremenjuje

občinski proračun. To seveda tudi odločilno vpliva na odnos do takšnih del. Ocenjujejo jih kot nepotrebne, malenkostne. Dobivajo prizvok zakotnega, manj kvalitetnega in manj tehtnega. Včasih nanje gledajo celo kot na rezultat dela domačih lažistokovnjakov, ki so premalo sposobni, da bi se uveljavili v osrednjih institucijah.

Oznaka lokalni nam sme pomeniti le zamejitev delovnega področja, tj. vsebinski koncept, ki je povezan z določenim krajem. To še ne more biti vrednostna kategorija. Kvalitetno razlikovanje je stvar nadaljnje kritične presoje in temu ustrezno je potem treba določiti pomen takšnega dela. Lahko bo to zgolj obdelava malenkostnih vprašanj, ki so zanimiva kvečjemu za lokalpatriote. Lahko je to delo, ki ima odločilno vlogo v ljudski prosveti, lahko se bo dvigalo nad krajevni pomen in bo pomembno dopolnilo v osvetljevanju določenih problemov.

Zoltan Jan

SLOVENŠČINA NA UNIVERZI V PADOVI

Padovanska univerza spada med najstarejše v Italiji, saj so jo odprli že leta 1222. Od nekdaj je vabila učence in profesorje iz vse Evrope, prav tako pa je bila privlačna za slovenske študente in znanstvenike. Cela vrsta jih je tukaj študirala, mnogo pa je bilo tudi profesorjev slovenskega rodu. Sam Matija Čop je v pismih prijatelju Francu Leopoldu Saviu večkrat izrazil željo, da bi dobil na tej univerzi ustrezno predavateljsko mesto.

Slovenski jezik in literaturo so uradno vpeljali na univerzi šele v akademskem letu 1963/64. Vendar pa je bila slovenščina navzoča že pred zadnjo vojsko. Leta 1937 je prišel za poverjenega profesorja slovanske filologije dr. Arturo Cronia (1896-1967), doma iz Zadra, ki je že 1924. napravil libero

docenzo za srbskohrvatski jezik in literaturo. Za slovensko literaturo se je zanimal že v visokošolskih letih in višek svojega znanja in ljubezni do nje je dokazal leta 1928, ko je izdal v Rimu izčrpno knjigo *Ottone Župančič*. Pri razlaganju slovanske filologije pa je v določenih obdobjih predaval tudi o slovenskem jeziku ter dajal študentom doktorske razprave tudi iz slovenskega jezikoslovja in literature. Takó je nastalo 30 obširnih tez, ki obravnavajo narečja, italijanske vplive na slovenski jezik in posamezne pesnike in pisatelje (natančen seznam vseh je v tržaškem Mostu, 1967, št. 16, str. 265). Napisali so jih predvsem zamejski Slovenci, a tudi pravi Italijani, ki so se naučili vsaj toliko slovenščine, da so mogli uporabljati slovenske tekste.

Leta 1963 so na Facoltà di Lettere e Filosofia ustanovili poseben oddelek: Laurea in lingue e letterature straniere moderne (europee) (doktorat iz modernih tujih jezikov in literatur — evropskih). In tu je dobila svoje mesto tudi slovenščina, ki je postala temeljni, glavni predmet, hkrati pa lahko tudi pomožni. Študent je lahko izbral slovenščino za glavni predmet in jo študiral štiri leta. Vsako leto je moral pisati nalogo in napraviti ustni izpit, na koncu pa napisati doktorsko tezo v slovenščini in kratak povzetek v italijanščini. Poleg slovenščine je moral izbrati še en slovanski jezik z literaturo in slovansko filologijo, seveda pa še vrsto drugih predmetov, ker je vseh izpitolov na italijanskih literarnih fakultetah 21.

Lahko pa študira slovenščino eno leto, dve ali tri kot pomožni predmet. Slovenščino smejo izbrati kot tuj jezik tudi študentje drugih fakultet.

Univerza je hotela z uvedbo slovenščine pomagati slovenskim zamejskim šolam v Trstu in Gorici, kjer so slovenske srednje šole vseh stopenj, nikjer pa se ne morejo bодоči učitelji slovenščine pripraviti za svoj poklic. Kdor je doštudiral v Ljubljani, v Italiji ni bila